

Anna Żak - autorka i koordynatorka projektu „Myśl w ruchu” w Lublinie
(Lubelski Teatr Tańca / Centrum Kultury w Lublinie
kierownik artystyczny Grupy Tańca Współczesnego Politechniki Lubelskiej)

Edukacyjny program *Myśl w ruchu* Lublin – cele i wnioski z realizacji I edycji.

Projekt edukacyjny *Myśl w ruchu*, realizowany dzięki Instytutowi Muzyki i Tańca w ramach Programu Rozwoju Edukacji na Rzecz Tańca w Lublinie skierowany był do zasadniczej instytucji edukacyjnej, jaką jest szkoła podstawowa, stanowiąca bazę całego systemu szkolnictwa. Wprowadzając program edukacyjny z dziedziny tańca, sięgam do elementarnego poziomu nauki, od którego zaczyna się lub zacząć się może coraz bardziej świadomy rozwój młodego człowieka. Wracam do poziomu, na którym dziecko świadomie zaczyna poznawać możliwości swoje i otoczenia, poznaje ofertę, jaką niesie życie i świat wokół nas – tak, aby móc wybrać kierunek odpowiedni dla siebie. Istotą lubelskiej edycji programu było dotarcie do najmłodszych uczniów rozpoczynających edukację w systemie szkolnym. Wraz z pójściem do szkoły i zapoznaniem z bogactwem różnorodnych treści i możliwości samorealizacji rodzą się zainteresowania, które z kolei mogą się przekształcić w pasję. Na tym pierwszym etapie kształcenia dzieci otrzymują wiele nowych bodźców intelektualnych i społecznych, oraz rozpoczynają funkcjonowanie w grupie rówieśników, zapoznając się z kolejnymi normami, bardzo zależało mi więc, aby wśród tych różnorodnych bodźców kształtujących osobowość młodego człowieka znalazł się – w sposób jak najbardziej naturalny – także taniec. Ważne było, aby dzieci zaczęły poznawać taniec i rozwijać ewentualną taneczną pasję równolegle z matematyką, językiem polskim i innymi obszarami tematycznymi nauczania zintegrowanego, a także po prostu ważne było wychowywanie poprzez sztukę tańca. Program zakładał uczestnictwo całych klas dzieci, które wstępują do szkoły, poznają się, uczą się form porozumiewania ze sobą, zasad i norm współpracy oraz sprawnego komunikowania się. Dlatego jest to najlepszy moment na uwrażliwienie, integrację grupy, naukę komunikacji, obserwacji i współpracy w grupie, na wskazanie możliwości rozwiązywania konfliktów, a także zminimalizowanie potencjalnej agresji. Z tych najmłodszych uczniów będzie wyrastało następne pokolenie młodych tancerzy, a także przyszłych widzów, miejmy nadzieję wrażliwych odbiorców sztuki. Założenia programu to nie tyle wykształcenie przyszłych zastępów tancerzy, ale przygotowanie odbiorców rozumiejących ten rodzaj sztuki, widzów zainteresowanych sztuką tańca, wrażliwych na poszukiwania w obrębie tej sztuki, a także w szeroko pojętej kultury. Przede wszystkim jednak istotne było rozwinięcie świadomości i wyobraźni młodych ludzi, którzy w przyszłości będą kształtować i kreować naszą rzeczywistość. Jako pedagogom zależy nam więc na tym, aby rosło pokolenie ludzi wrażliwych, otwartych, niekonwencjonalnych, odpowiedzialnych i twórczych.

W Lublinie pierwsza edycja edukacyjnego programu pilotażowego z zakresu tańca *Myśl w ruchu* realizowana była wśród najmłodszych uczniów szkoły podstawowej, w środowisku całkowicie amatorskim. Projekt przeznaczony był nie dla wybranych uzdolnionych w kierunku tańca uczniów już zainteresowanych tańcem, lecz dla wszystkich pierwszoklasistów w trzech lubelskich szkołach. Program *Myśl w ruchu* jako projekt edukacyjny dotyczący różnorodnych form tanecznej aktywności ruchowej zapoznawał dzieci z pozawerbalnym językiem tańca i jego różnorodnością. Do rozwinięcia projektu realizowanego przez Instytut Muzyki i Tańca posłużył mi projekt taneczny, który opracowywałam w 1999 roku, będąc nauczycielem nauczania zintegrowanego z wykształcenia i pracując w Szkole Podstawowej nr 6 w Lublinie jako nauczyciel tańca, prowadzonego wtedy w klasach nauczania początkowego w ramach jednej godziny wychowania fizycznego. Autorskiemu projektowi tanecznemu od początku przyświecała myśl Ericha Fromma: *Osoby twórcze ożywiają wszystko czego dotkną – i inne osoby i rzeczy i duchowość własną*.

Od połowy września do połowy grudnia 2011 projekt prowadzony był w trzech lubelskich szkołach podstawowych, gdzie w każdej ze szkół została wybrana jedna klasa pierwsza, która raz w tygodniu przez dwie godziny lekcyjne realizowała nieodpłatne zajęcia taneczne. Jako podstawę programową przyjąłam taniec współczesny – teatr tańca i założenia rozwoju wyobraźni i osobowości ruchowej, wpływającej na naturalny rozwój dziecka. Ta baza zajęć z dziećmi była realizowana przez nauczycieli „przewodników”, związanych na co dzień z Lubelskim Teatrem Tańca, tj. Barbara Czajkowska i z Grupą Tańca Współczesnego Politechniki Lubelskiej – tj. Ewelina Drzał, Joanna Szot.

Uczniowie trzech klas pierwszych poprzez zabawę zapoznawali się z technikami tańca współczesnego i teatru tańca, a w systemie warsztatowym. podczas jednorazowych dwugodzinnych spotkań, także z klasyką, tańcem narodowym i regionalnym oraz hip-hopem. Program został także wsparty współpracą z artystami uprawiającymi inne dziedziny sztuki tańca, wspomagające rozwój twórczego pojmowania tańca i świadomości ciała, takie jak capoeira, improwizacja ruchowa, połączenie ruchu z głosem. Wśród gości prowadzących te zajęcia znaleźli się Agnieszka Łuczyńska (Łódź), Izabela Chlewińska (Warszawa), Andrzej Romanowski (Lublin). Spotkanie z tańcem regionu i tańcami narodowymi odbyło się w siedzibie Zespołu Pieśni i Tańca Ziemi Lubelskiej im. Wandy Kaniorowej, gdzie dzieci poznały także stroje ludowe i obejrzały pokazy poszczególnych tańców w wykonaniu grupy dziecięcej ZPiT.

Uczestnicy projektu mieli także okazję przyjrzeć się różnorodności scen teatralnych i spektakli tanecznych, stając się widzami przedstawienia tanecznego *Nie tylko Jezioro Łabędzie* w wykonaniu baletu Teatru Muzycznego w Lublinie oraz spektaklu *Królowa Śniegu* w wykonaniu zespołu Teatru im. H. Ch. Andersena w Lublinie w choreografii Katarzyny Aleksander-Kmieć, przygotowanego z wykorzystaniem współczesnej techniki tańca. Do obejrzenia spektakli dzieci zostały przygotowane poprzez

zajęcia teoretyczne dotyczące elementów historii tańca, sztuki rozumienia ruchu, kultury bycia widzem baletu i teatru tańca, a także zapoznające z librettem *Jeziora łabędziego*. Zajęcia te poprowadzone były przez Katarzynę Gardzinę-Kubała (Warszawa).

Każdy z prowadzących nauczycieli podczas realizacji zajęć korzystał ze swoich autorskich propozycji, podporządkowanych jednak wspólnemu dla wszystkich kierunkowi. W atmosferze zabawy i twórczych poszukiwań odbył się cykl zajęć z zakresu dynamiki i plastyki ruchu, swobodnego operowanie ciężarem ciała, przepływu energii i impulsów, odkrywania możliwości własnego ciała i własnej wyobraźni oraz zależności między pracą ciała a ruchem. Poprzez aktywne, świadome i twórcze różnicowanie w ruchu poziomów i kierunków w przestrzeni, oraz wzmacnianiu centrum ciała, trwała praca nad stabilnością i umiejętnością rozluźniania napięć mięśniowych oraz nad dysponowaniem i kierowaniem własną energią. Twórcza praca miała na celu wyzwolenie i rozwinięcie wyobraźni ruchowej. Zajęcia były nastawione na wydobycie twórczego potencjału tkwiącego w każdym dziecku i rozwinięcie go w kierunku ekspresji ruchowej. Wszystkie elementy służyły przekazaniu podstaw wiedzy z dziedziny tańca poprzez zabawę, wspomagając rozwój, wzbogacając wiedzę ogólną i otwierając drogi poznawania świata. Doświadczenia wyniesione ze spotkań z tańcem i twórczymi osobowościami pomogły dzieciom dokonać ciekawych, odkrywczych obserwacji, mogących stać się impulsem do wprowadzania innowacji i rozwoju osobistego. W tym pierwszym okresie nauki, wchodzenia w struktury szkoły, funkcjonowania od najmłodszych lat w grupie poznawały taniec, dzięki czemu mogą w przyszłości dysponować tą wiedzą, umiejętnościami, a jeśli zechcą – rozwinąć zainteresowanie w pasję, wybierając rodzaj ruchu, tańca odpowiedni dla siebie, dla własnej osobowości.

Program zakłada kształcenie wszechstronnej sprawności dzieci, mającej służyć ich pełnemu rozwojowi.

Wpływ tańca i świadomości własnego ciała ma niewątpliwie ogromne znaczenie dla wykształcenia zdrowej postawy ciała, estetyki ruchu oraz związku ruchu z twórczą działalnością. Rozwijanie twórczej, ukierunkowanej wyobraźni kształtuje specyficzną wrażliwość i mądrość, kierując aktywność dzieci w stronę twórczego działania. Projekt ma także na celu rozwinięcie poczucia piękna i estetyki, chęci uczestnictwa w kulturze, umiejętności bycia twórcą i widzem oraz świadomości pojmowania tańca, ruchu scenicznego jako sztuki. Uczy postrzegania sztuki całościowo. Treści zawarte w programie są nauką, ale przede wszystkim zabawą zachęcającą do aktywnego spędzania czasu i rozwijania zainteresowań. Zadaniem wszystkich zagadnień programowych oraz sposobu prowadzenia zajęć jest także wspieranie poczucia własnej wartości i wykształcenie odpowiedzialności i umiejętności współpracy: kształtowanie świadomej troski o zdrowie własne i innych, pokonanie oporów psychicznych i fizycznych podczas pracy indywidualnej, a także w parach i w grupie.

Trzymiesięczny projekt podsumowała prezentacja Pierwszaków z udziałem wszystkich dzieci *Taneczne żywioły*. Wykonawcami byli uczniowie klasy I a Szkoły Podstawowej nr 6 w Lublinie (choreografia pod kierunkiem Eweliny Drzał), Uczniowie klasy I a Szkoły Podstawowej nr 24 w Lublinie

(choreografia pod kierunkiem Barbary Czajkowskiej) oraz Uczniowie klasy I b Szkoły Podstawowej nr 28 w Lublinie (choreografia pod kierunkiem Joanny Szot) We wszystkich grupach dzieci kreatywnie uczestniczyły w powstawaniu choreografii, tak aby ruch był dla nich naturalny. Zaangażowanie dzieci w widowisko było bardzo duże. Praca na profesjonalnej scenie tuż przed prezentacją *Żywiółów* pokazała, w jaki sposób w ciągu trzech miesięcy dzieci nauczyły się współpracy ze sobą, odpowiedzialności za wspólnie podejmowany wysiłek, dyscypliny. Z pewnością wpływ na to miał także fakt, że uczestnicy projektu mieli wcześniej okazję obejrzeć na żywo spektakle taneczne,. Tym ważniejsze było więc dla nich zatańczenie swojej choreografii na profesjonalnej scenie i w artystycznej oprawie. Program pokazał dzieciom różnorodność i tańca i magię teatru. Niektóre z nich być może pierwszy raz trafiły do świata teatru tańca, niektóre być może nigdy nie miałyby okazji do kontaktu z tego rodzaju sztuką, a niektóre być może nigdy już do tego nie wrócą.

Zajęcia w ramach projektu odbywały się w systemie pozalekcyjnym, a udział w nich był nieobowiązkowy. Jednak z możliwości poznawania tańca skorzystały całe grupy, a zaangażowanie dzieci w prezentację okazało się znacznie większe niż początkowo zakładano. Obserwując efekty prezentacji *Taneczne żywioly*, można śmiało powiedzieć, że cele programu zostały w pełni zrealizowane.

Wszyscy wychowawcy dostrzegli u swoich uczniów efekty przygody z tańcem. Wiele dzieci pozbyło się blokad w komunikowaniu się, w wyrażaniu uczuć, zaspokoilo potrzebę ruchu, przełamało bariery emocjonalne i nieśmiałość, otworzyło się na otoczenie. Taniec pomógł im w osiągnięciu dyscypliny wewnętrznej, wytrwałości podczas zajęć, a nade wszystko – podczas przygotowań pokazu scenicznego. Wszyscy zaobserwowali lepszy poziom komunikowania się w grupie, szybszej integracji w nowej społeczności, umiejętność współdziałania, podejmowania i rozwiązywania problemów, otwartości i wzrost poczucia własnej wartości. Dzieci stały się bardziej otwarte na własne pomysły i realizacje zespołowe, chętniej brały udział w zajęciach grupowych także podczas pracy pod okiem wychowawcy i innych nauczycieli niezwiązanych z tańcem, nauczyły się współpracy ze sobą, dyscypliny, odpowiedzialności za wspólnie podejmowany wysiłek, chętniej także podejmowały wyzwania. Również rodzice indywidualnie zauważyli i docenili u swoich pociech wyżej wymienione cechy.

Taniec przyniósł dzieciom klas pierwszych wszechstronny rozwój, wstępnie przygotowując je do tego, by stali się w przyszłości świadomymi i aktywnymi odbiorcami oraz twórcami sztuki. Jako młodzi odbiorcy sztuki, a niekiedy jej twórcy, a przede wszystkim jako ludzie, dzieci poznawały taniec, doświadczając go jako sztuki żywej i rozwijając swoją wyobraźnię, wrażliwość, szczerłość wypowiedzi. Nauczyły się patrzenia na taniec i poszukiwania w nim treści. Największy efekt realizacji projektu został więc osiągnięty na polu wychowawczym.

Mimo że program trwał krótko, dzięki odbywającym się w jego ramach zajęciom dzieci osiągnęły wiele korzyści, osobistych – związanych z własną sprawnością i zdrowiem, a także społecznych – związanych z funkcjonowaniem w nowej grupie, według nowych reguł szkolnych. Czas poświęcony na

zajęcia taneczne był zarówno czasem zabawy i wypoczynku, jak i czasem zdobywania nowych umiejętności. Forma warsztatów tanecznych i stymulowanie wyobraźni wpłynęły na akceptację siebie, przyspieszenie integracji w grupie po rozpoczęciu nauki w klasie pierwszej, zaś praca z ciałem wpłynęła na przyspieszenie koordynacji ruchowej dziecka, ułatwiającej między innymi pisanie i wspomagającej procesy uczenia się. Miało to także wpływ na zainteresowanie dziecka sztuką i działaniami artystycznymi. Zapoznając się z różnymi rodzajami tańca dzieci kształtowały w sobie umiejętność używania ruchu i wykorzystywania różnych zmysłów, tj. dotyk, czy słuch. Rozbudzanie wrażliwości i inteligencji emocjonalnej otworzyło młodych uczestników projektu na inne formy ruchu, mniej popularne i niekonwencjonalne, na różne rodzaje muzyki, na ciszę, na twórcze myślenie o ruchu.

Dzięki nauce tańca i zadaniom tanecznym z obszaru teatru tańca możliwe było zrealizowanie nawet tak wielu celów równocześnie.

Główne cele projektu:

Popularyzacja sztuki tańca wśród dzieci i młodzieży szkolnej

Podejmowanie działań na rzecz edukacji tanecznej w Polsce

Zachęcanie do uczestniczenia w codziennej aktywności kulturalnej

Ukazanie wielopoziomowego i integralnego pojmowania tańca jako sztuki

Wspomaganie wszechstronnego i harmonijnego rozwoju ucznia, jego sfery intelektualnej, psychicznej, moralnej, fizycznej

Cele projektu „Myśl w ruchu” – Lublin

- rozwijanie aktywności twórczej, kreatywności i indywidualnych zainteresowań
- rozbudzanie motywacji do pracy, działania, obserwacji, doświadczania i tworzenia
- odkrywanie możliwości rozwojowo-poznawczych dzieci oraz umacnianie wiary we własne siły
- wyrabianie nawyku samodzielności, odpowiedzialności i obowiązkowości
- kształtowanie potrzeby dbania o własne ciało i zdrowie
- usprawnienie całego ciała, wpływ na jego harmonijny rozwój.
- wzbogacenie doświadczeń w zakresie warsztatu tanecznego
- stymulowanie do czynnego wypoczynku i organizowania czasu wolnego
- nawiązywanie i utrzymywanie pozytywnych kontaktów z innymi dziećmi i z dorosłymi
- poznawanie i uczestnictwo w świecie kultury
- rozwijanie postawy badawczej, odkrywanie piękna

- przygotowanie do odbioru różnych form przekazu artystycznego.
- rozwijanie zdolności intelektualnego i emocjonalnego odbioru wytworów kulturalnych
- prezentacja nowych jakości kulturowych;
- upowszechnienie twórczości dzieci i młodzieży w środowisku lokalnym,
- zwrócenie uwagi odbiorców na wielowymiarowość sztuki;
- popularyzacja najnowszych i najważniejszych światowych poszukiwań w zakresie ruchu i działań oscylujących wokół sztuki współczesnej;
- wychowanie świadomego widza i odbiorcy sztuki tanecznej,
- stwarzanie możliwości osobistego doświadczenia i przeżywania treści artystycznych.
- tworzenie poczucia wzajemnego bezpieczeństwa w grupie.
- budowanie więzi emocjonalnych z rówieśnikami.
- kształtowanie umiejętności nawiązywania kontaktów społecznych i rozwiązywania problemów w grupie.
- kształtowanie poczucia odpowiedzialności i dyscypliny, a także samodzielności i wytrwałości w pracy

Zajęcia prowadzone w ramach programu *Myśl w ruchu* zmieniły postrzeganie tańca zarówno wśród dzieci, jak i wychowawców szkolnych, rodziców i opiekunów. Wszyscy oni aktywnie uczestniczyli w realizacji poszczególnych punktów projektu. Pracując z dziećmi wiemy, że nie jest łatwo ukierunkować ich niespożytą czasem energię w odpowiednią stronę. Ważne jest więc wdrażanie zdrowych nawyków i twórczych sposobów myślenia. Zaczęło się to udawać, choć jest to z pewnością długotrwały, niemal niekończący się proces. Droga jest długa, ale jeśli pierwsze efekty są widoczne już po trzymiesięcznej przygodzie z tańcem, to wniosek jest tylko jeden: że warto ją podjąć.

Program oceniony został bardzo dobrze przez dyrektorów szkół, wychowawców, rodziców i wreszcie same dzieci. Nie spełnił tylko jednego oczekiwania – możliwości kontynuacji, jego dłuższej realizacji. Wszyscy przychyłili się do zasadności realizacji nadrzędnego celu projektu, którym jest dążenie do tego, aby założenia programu zostały stopniowo wprowadzone do edukacji artystycznej podstawowego poziomu nauczania, tak, aby obok plastyki i muzyki, taniec mógł stać się elementem nauki realizowanym choćby fakultatywnie we wszystkich szkołach. Taniec i wszystkie wartości, jakie ze sobą niesie dzieci poznawałyby w sposób naturalny na początku nauki, razem przedmiotami intelektualnymi, co mogłoby stać się doskonałą formą kształcenia, wykorzystującą i łączącą wszystkie możliwe treści nauczana zintegrowanego, a jednocześnie uzupełnieniem, a właściwie dopełnieniem edukacji artystycznej.

Powstaje pytanie „co dalej, po zakończeniu projektu?” Trzy miesiące w roku szkolnym to mało. Wiele dzieci chciałoby kontynuować przygodę z tańcem. Całe klasy spędzające ze sobą czas pozalekcyjnie, wyrażały chęć kontynuacji. W trzech szkołach jest to możliwe....w sześciu...w dziewięciu...Ale czy jest możliwe utrzymanie stałych nieodpłatnych zajęć tanecznych w każdej polskiej szkole w ramach programu

nauczania? Czy istnieje wystarczająca grupa odpowiednio wykwalifikowanych nauczycieli, pedagogów tańca, chcących pracować w trudnych warunkach szkolnych u samych podstaw edukacji? Czy znajdują się tacy nauczyciele, którzy dotrą do każdej najmniejszej polskiej szkoły? Czy w każdej miejscowości jest wystarczająca liczba zespołów dziecięcych, w których zaszczepione pasją tańca dzieci mogłyby rozwijać zainteresowania podczas zajęć dodatkowych, już pozalekcyjnych? Istnieje potrzeba wykształcenie nauczycieli tańca, nie tylko instruktorów, ale także takich pedagogów, którzy byłiby również artystami i niezmiennymi pasjonatami podawanych przez siebie treści; tak aby w całej Polsce, w każdej najmniejszej szkole dzieci mogły zapoznać się z tańcem, choćby tylko fakultatywnie... Nawet jeśli byłoby to tylko pół roku nauki to przygoda z tańcem miałaby szansę zostać na trwałe w pamięci..

Jednym z podstawowych wniosków po zakończeniu pierwszej edycji projektu przeprowadzonego w takiej formie – obejmującej nie wyselekcjonowane grupy uzdolnione w danym kierunku, lecz dotarcie do wszystkich – jest poszukiwanie możliwości kontynuacji prowadzenia zajęć tanecznych oraz możliwość wydłużenia samego projektu, tak, by pierwszy semestr był zapoznaniem z tańcem, a drugi dawał więcej czasu na przygotowanie prezentacji choreograficznej.

Został więc zrobiony pierwszy krok by wprowadzać taniec do szkół, do regularnej edukacji artystycznej. Warunek jest jednak taki, że wprowadzane różnorodne reformy szkolnictwa nie będą ograniczać kolejnych godzin lekcyjnych, ani treści, które umożliwiają nam wychowywanie młodego pokolenia. Może to stwierdzenie utopijne...ale jednak taniec łagodzący obyczaje ma szansę wychować; ma szansę wypracować tak wiele cech osobowości, niezbędnych do dobrego, indywidualnego funkcjonowania w społeczeństwie, ma szansę zmniejszyć agresję w każdej polskiej szkole, a następnie w życiu dorosłego już człowieka.

Tymczasem w nowym roku szkolnym projekt będzie kontynuowany, w trzech kolejnych szkołach podstawowych w Lublinie, tym razem ze szczególnym uwzględnieniem ich lokalizacji w mieście i związanych z tym trudności społeczno-pedagogicznych. Są to szkoły z uboższych dzielnic miasta, rejonów z utrudnionym ze względów finansowych i społecznych dostępem do kultury i sztuki.

„Anna Żak z Lubelskiego Teatru Tańca wysłała dzieci na spotkanie z nowym językiem – językiem ciała! W piątek bohaterowie edukacyjnego eksperymentu wystąpili w Warsztatach Kultury, pokazując efekt pracy z choreografami. Młodzi tancerze przygotowali tryptyk poświęcony żywiołom: wodzie, ziemi, powietrzu i ogniovi. Widzowie, w dużej mierze nauczyciele, rodzice, dziadkowie byli zachwyceni, choć zdecydowanie była to dla nich pierwsza w życiu konfrontacja z tańcem współczesnym”
„Ponad sześćdziesiątka dzieci w kolorowych trykotach i boso (jak to tancerze tańca współczesnego) pokazało swój spektakl. Publiczność zobaczyła "Taneczne żywioły" – trzy proste choreograficznie (i wściekle skomplikowane organizacyjnie) etiudy przygotowane pod kierunkiem Eweliny Drzał, Barbary Czajkowskiej i Joanny Szot. Jak za kilka lat dzieci będą korzystały z kontaktu z językiem ruchu – czy zostaną tancerzami czy tylko widzami spektakli teatrów tańca – tego nie wiadomo. Ale już na pokazie w

Warsztatach Kultury widać było, że niektóre dzieci się świadomie ruszają, potrafią pracować na scenie w grupie, dobrze się przy tym bawią. I trzy miesiące im wystarczyły by oddać ruchem pomysły choreografa. [...] Wiadomo było gdzie na scenie szaleje ogień a kto jest wodą [...] Byli świetni.”

A.Dybek, „Dziennik Wschodni” z dnia 17.12.2011

Ale jeszcze ważniejsze jest to, iż podczas tej prezentacji widać było wyraźnie, że występującym na scenie dzieciakom taniec sprawiał niekłamaną radość. A być może niektóre z nich na dłużej zarażą się tanecznym bakcylem”

A.Z.Kowalczyk, „Kurier Lubelski z dnia 16.12.2011”